

YUNANİSTAN TARIMI ve KÜRESELLEŞME

Giorgos Kolempas*

Yunan Çiftçileri İçin Bir Çıkış Yolu Var mı? / Bir Öneri

Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) 1980'lerde girmesiyle Yunan tarımı AET'nin Genel Tarım Politikaları (GTP)'yla belirlendi. 1992'ye kadar (I. GTP dönemi)'nde ucuz tarım ürünleri söz konusuydu. Tarım politikaları tatmin edici bir tarımsal gelire sahip olmak amacıyla verimi artırmaya yönelikti. Her yıl Avrupa Birliği (AB) bütçesinin %60'ı (36 milyar ECU) bu amaca yönelik olarak kullanıldı. Bu politikanın sonuçları ise aşağıdaki gibi oldu:

- ▶ Üretim yöntemlerine yoğunlaşılarak çiftlik hayvanlarının çoğaltılması üzerinde uzmanlaşıldı ve böcek öldürücüler geniş çapta kullanıldı;
- ▶ Aşırı makineleşme görüldü;
- ▶ Pamuk gibi monokültüre dayalı yetiştiriciliğin çok fazla suya gereksinim duyması nedeniyle kuyular açarak yeraltı suları çekmek zorunda kalındı;
- ▶ Üretim fazlaları çoğu zaman çöp bidonlarını boyladı. Örneğin, üretilen meyvaların %50-60'ı ya yok edildi ya da pazardan geri çekildi;
- ▶ Her şeye gücü yeten uluslararası şirketlerin hibrit (melez) çeşitleri artırması uğruna Yunanistan'a özgü olan çeşitler gözden kaybedildi;
- ▶ Yunanistan daha önce kendi kendine yeterken AB'nin dayatması üzerine gereksiz şeyleri üretir duruma geldi;
- ▶ Üreticiler ve tüketiciler arasında uçurum yaratıldı;
- ▶ Büyükbaş hayvan yetiştiricileri bankalara büyük oranda borçlandılar. Bu da çiftliklerin

küçülmesine ve kırsal kesim nüfusunun gittikçe azalmasına yol açtı;

- ▶ Aslında tarım sektörüne ait olmayan uzmanlık alanları ve işletmeler etkinlik alanlarını giderek daha fazla artırdı;
- ▶ Büyük arazi sahipleri azınlığı ve küçük arazi sahipleri çoğunluğu arasında gelir farklılığı yaratıldı;
- ▶ Tarımsal ürünler devalüasyona uğradı. Çünkü, ortalığın kimyasallarla kirletilmesi sonucu tüketicilerin sağlığında doğrudan ve uzun dönemli etkiler görüldü; kalitesi düşük, besin değeri azalmış endüstrileşmiş besinler ortalığı kapladı;
- ▶ Toprak, atmosfer, yeraltı suları ve akarsular kirlendi, yenilenebilir olmayan enerji kaynakları aşırı ölçüde tüketildi.

Dolayısıyla AB tarafından dayatılan tarım politikalarının topluma maliyetine bakarsak; kırsal nüfusun (geçim sıkıntısı nedeniyle) azalması sonucunda rakamlarla ifade edilemeyecek derecede olduğu görülür. Çünkü kullanılan kimyasallar nedeniyle insanların sayısız hastalıklara yakalanması söz konusu... Ayrıca geniş ölçekli bir çevre maliyeti de gündeme geldi. Bu nedenle Yunan tarımı yukarıda sayılan maliyetler söz konusu edilmeksizin Avrupalı olmuştur.

1992'den sonra GTP revize edildi ve 2. GTP oluşturuldu. Bununla birlikte gidişatta bir değişiklik söz konusu oldu. Öncekinin yerine konan (ve şu an korunan sistem) tartışmaya yol açtı. Tüm düzenlemeler otlak alanı başına düşen hayvan yoğunluğunun azalmasının yanı sıra hayvan yetiştirilen alan ve yetiştirme tipiyle de

ilişkilendirildi. Aynı anda GATT kurallarına göre "Serbest Ticaret Anlaşması"nın koşulları kabul edildi.

Daha sonra 1995'den bu yana tarım ürünlerini materyalize eden Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kuralları yürürlüğe kondu. Bunun anlamı; tarım ürünlerinin üretildiği ülke ve gönderileceği ülke hangisi olursa olsun merkezi otorite tarafından aynı muameleye tabi tutulmuş olmasıdır. Devlet korumacılığının her türü (gümrük vergisi ve gerekli yönetmelikler) peyderpey azaltıldı. Oysa haksız rekabete karşı olmak gerekirdi. Yunanistan'da destek görmeyen pamuğa ve mısıra da destek verilebilirdi. Oysa pamuğun Yunanistan'daki üretimi Mısır'da üretilenden daha maliyetli olduğunda (AB tarafından) desteklenmez duruma geldi. Oysa, devlet tarafından bunun üstesinden gelinip Yunanistan'da üretime geçilebilir ve böylece pamuk üretimine Yunanistan'da devam edilebilirdi.

Tarım ürünlerinin küreselleşen pazardaki konumları nedeniyle, her ülkede değişik maddi karşılığı olan bitki ya da hayvan üretimi uluslararası pazarda fiyatlandırılarak ötekilerle yarışabilir hale getirildi. Dolayısıyla, Yunanistan dahil her ülkedeki üretim yerel gereksinimleri değil de, Avrupa Birliği'nin gereksinimlerini, Dünya Ticaret Örgütü'nün gereksinimlerini karşılar hale geldi. Yunan tarımında yürürlüğe konan düzenlemelerin yarattığı problemler gösterdi ki; önceki dönemdeki teşvik edici çabalar daha yerindeydi.

Son dokuz yılda Yunan çiftçilerine beş trilyon Drahmilik teşvik verildi (son 27 yıllık uyum süreci dahilinde ise 10 trilyon Drahmi) bunun %60'ı pamuk, petrol ve tütüne gitti. Bu tarım ürünlerine yatırılanın yarısı demektir (500 milyon Drahmi). Geniş ölçekli israf tarımsal üretimi "re-forme" etmeyi amaçlayan zihniyetten kaynaklanıyordu. Eş zamanlı olarak son dokuz yılda Yunanistan hububata dayalı hazır kahvaltı, meyva ve sebze ithalatına başladı.

Yiyeceklerin kalite kontrolü de problem oluşturur hale geldi. Bir hükümet kuruluşu olup beş yıl önce kurulan Birleşmiş Yiyecek Enstitüsü (BYE) Tarım Bakanlığı gözetimi altında iyi performans

gösteremez hale geldi. Ne yeterli elemanı var, ne de yeterli araştırma laboratuvarları. Deli dana hastalığı, tavuk ve domuz etindeki dioksinin tesbiti için Brüksel'in onayını beklemek durumundayız.

Önceki durumlara dayalı diğer bir problem de genetiği değiştirilmiş organizma (GDO)'lara ilişkin. Avrupa Birliği tarafından yasaklanmış olmasına rağmen Yunanistan'da GDO'lu tarım ürünlerinin denetlenmesine dair bir sistem yok. Sonuçta Monsanto'nun pamuğa ilişkin uygulamasında görüldüğü gibi uluslararası tekeller deneme üretimi adı altında kendi ürünlerini piyasaya sokmaya devam ediyorlar.

Böylece ikinci Genel Tarım Politikaları (2. GTP) 2006 'ya kadar belirlenmiş oldu. Yunanistan'ın temel amacı küresel pazarda ürününü pazarlamayan çiftçi sayısını günden güne azaltmak. Hükümet ve AB aşağıdaki üç temel amacı yerine getirmekte şiddetle istekli görünür hale geldi ki bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- 1 Geleneksel tarımı ortadan kaldırmak,
- 2 Onun yerine yeni endüstriyel çiftçiliği yerleştirerek piyasada yığınlarca uzo, beyaz peynir, Kalamata zeytini, Valentin portakalı yetiştiricileri oluşturmak. Uluslararası pazar zincirinin bir parçası olan bu endüstriyel kitlesel üreticiliğin kırsal kesime gelecekte nasıl zarar vereceği öngörülmüyor.
- 3 Pazara uygun ürünlere yüksek standartlar konulup paketlemeye yönelik hedefler çok enerji ve hammadde giderine yol açtı. Bu

Tarım ürünlerinin küreselleşen pazardaki konumları nedeniyle, her ülkede değişik maddi karşılığı olan bitki ya da hayvan üretimi uluslararası pazarda fiyatlandırılarak ötekilerle yarışabilir hale getirildi. Dolayısıyla, Yunanistan dahil her ülkedeki üretim yerel gereksinimleri değil de, Avrupa Birliği'nin gereksinimlerini, Dünya Ticaret Örgütü'nün gereksinimlerini karşılar hale geldi.

Gün geçtikçe daha fazla kent insanı büyük kentlerde yaşam olmadığını görüyor, hafta sonlarında, dini bayramlarda ve diğer tatil günlerinde kentlerden kaçmaya çalışıyor. Bazıları doğa içinde turistik gezi yapmayı, diğerleri de kırsal kesim içinde sosyalleşmeyi seçiyor. Şimdi böyle bir tüketici grubu var. Bu gidişat gittikçe artan sayıda kent insanının elektronik eşyalarla donatılmış evlerini terk edip kırsal kesimde komünal yaşam arayacağını gösteriyor.

olabilir. Eğer Yunan çiftçileri bu "Yeniden Oluşum"u kabul ederlerse (kırsal kesimdeki kooperatiflerin ortadan kaldırılmasından bu yana) endüstriyel tarıma meydanı boş bırakacaklardır.

Tüm bunlardan elbette bir çıkış yolu var. Yeniden oluşum söz konusu olabilir. Fakat DTÖ'nün ve endüstriyel tarımın direktifleri doğrultusunda değil! Muhtemel yollardan biri "kırsal" (geleneksel) tarıma dönüş olabilir. Tarımda çiftçilerin temel gereksinimlerinin karşılanması, kendi kendilerine yeterli kılınmaları önemli olmakla birlikte yerel ve bölgesel düzeyde toplumun isteklerinin karşılanması gerekir. Endüstriyel tarımdan daha önceki dönemde (1950'lerden sonra kimyasalların kullanılmaya başlandığı göz önüne alınırsa) çiftçiler aynı anda birbirini destekleyen birkaç işi bir arada yapabiliyorlardı. Örneğin, mevsim koşullarına göre büyük baş hayvancılıkla bir arada toprağa tohum atmak, aletleri onarmak, ağaçları

program biyolojik tarım dahil var olan tüm üreticileri merkezi bir sisteme dahil olmaya zorladı.

Bu koşullar altında hükümetin Tarım Bakanlığı aracılığıyla söylediği gibi, Yunan Tarım Politikası yeniden düzenlenmeli. Onların "Re-Formasyon" (Yeniden Oluşum) olarak önerdikleri program, küresel pazarın bir parçası olmayı gerektiriyor. Ancak küresel pazar günden güne değişiklik gösterir. Bugün kârlı görünenin pabucu yarın dama atılabilir. Yunan çiftçilerinin çoğunun böylesi bir üretim esnekliği gösterebilmesi zordur. Bu belki kendini bilgi teknolojilerinin bir parçası haline getiren çiftçiler için kolay

budamak, hayvanları yaylalarda otlatmak ve sebze bahçeleriyle ilgilenmek bunlardan birkaçıydı. Başka bir deyişle, yerel ihtiyaçlarına göre kendilerine yön verebiliyorlardı. Şimdi ise onlardan bilgisayarlarının olması ve yanlarında çalıştırdıkları işçileriyle bir işveren ve işgören ilişkisi içinde olmaları beklenmektedir. Oysa çiftçilerin etkinlikleri ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere birçok boyutu içerir. Oysa onlar biyoçeşitliliğin korunduğu eko-sistemin dengesi içinde iş sahibi olmak isterler.

Her şeyden önce bir kırsal kesim politikasına sahip olunması gerekiyor. Çiftçilerin bugün ürettiklerinin gelecekte kârlı olmayabileceği dikkate alınarak onların ürettiklerine uygun fiyatlar biçilmeli. Oysa şu ana kadar göz korkutucu bir durum geliştirildi. Ne çiftçilerin, ne de tüketicilerin gereksinimleri dikkate alındı. Tüketicilere kimyasallarla kirletilmiş ürünler dayatıldı. Üretici ile tüketici arasındaki üçüncü kişi olan süpermarket politikası onların kendi kendine yeterliliğini ortadan kaldırdı. Dolayısıyla çiftçilerin kendi bulundukları çevreyi korudukları, kendi ihtiyaçlarına göre yaratıcılıklarını geliştirdikleri ve yakın çevredeki öteki topluluklarla ilişki geliştirdikleri bir politikaya gereksinim var.

Böylesi bir doğrultu için yeni bir "Kırsal Tarım Politikası" öneriyoruz. Üretene saygı duyulan, toprağın, çevrenin, bitkilerin canlılığının gözetildiği sürdürülebilir bir yaklaşımın benimsenmesi gerekiyor. "Çok Yönlü İşlevsellik" AB'nin "III. Toplum Çerçevesi" düzenlemesiyle ortaya atıldı. Bugüne kadar bu düzenleme otoritelerin "kırsal kesimin büyümesini istiyoruz" aldatmacası altında endüstriyel tarımın ihtiyaçlarına yönelik oldu.

AB'nin "Çeşitli İşlevsellik" düzenlemesi DTÖ'nün çıkmazlarını kapsayan amaçları içeriyordu ki; bu da AB'nin endüstriyel tarıma yönelik uygulamaları demektir. "Kırsal Tarım" ise yalnızca sürdürülebilirliği değil, aynı zamanda kırsal nüfusu artırmayı ve yerel halkın kendi arasında ürettiklerinin dağıtılmasını da amaçlar. Şimdiden bu yönelişin ip uçlarını görebiliriz. Çiftçiler etkinliklerini farklılaştırmakta. Bu durum; otele çalışmaktan tarım turizmine, aşçılığa ve ürettiklerini kentlerin

bit pazarlarında satmaya çalışmaktan turistleri taşıyan araçlarda şoförlük yapmaya ya da okulların çevre bölümlerinde eğitimlere katılmaya kadar uzanmaktadır.

Gün geçtikçe daha fazla kent insanı büyük kentlerde yaşam olmadığını görüyor, hafta sonlarında, dini bayramlarda ve diğer tatil günlerinde kentlerden kaçmaya çalışıyor. Bazıları doğa içinde turistik gezi yapmayı, diğerleri de kırsal kesim içinde sosyalleşmeyi seçiyor. Şimdi böyle bir tüketici grubu var. Bu gidişat gittikçe artan sayıda kent insanının elektronik eşyalarla donatılmış evlerini terk edip kırsal kesimde komünal yaşam arayacağını gösteriyor. Daha bugünden bazıları boş zamanlarını yakınlarının bağlarının bulunduğu çevre köylerde geçirmeyi yeğlemeye başladı bile.

Görünen o ki, "Çeşitli İşlevsellik" taşıyan çiftçiler sağlıklı yiyecekler arayıp organik çiftçiliğe yönelecek. Çünkü ticari pazar dışında kendileri, aileleri, komşuları ve yerel tüketici için zehirli kimyasalları içeren yiyecekleri sunmak istemezler. Çiftçiler aynı zamanda gereksinimlerini yeniden düzenleyerek gereksiz tüketimden de geri duracaktır. Bunun yanında genetiği değiştirilmiş organizmaların endüstriyel çiftliklerde üretilmesine karşı da uyanık olacakları için biyolojik çeşitlilik yeniden sağlanacaktır. Bunun yanı sıra, Genel Tarım Politikaları ve DTÖ'nün yargılamalarından da uzak duracaklardır. Üstelik yerel pazarcılar kendi yörelerinde yetişen ürünleri satmaktan memnun olacaklardır.

Bu tür bir yöntem (Ekolojik Tarım ve Ekolojik Hayvancılık) izlenerek bugünkü çiftçi kavramının ötesinde Antik Yunan'a yarıştır şekilde ekolojik üretici ve tüketici ağı yaratılacaktır. Bugünkü gidişatta (ürünün ekolojik olarak onaylanması)** ekolojik pazar, yalnız yüksek fiyatlarla ürün satın alabilen zenginlerin işine yaramaktadır. Yerel üretici-tüketici kolektifleri veya yerel değişim (takas) üzerine kurulu toplumsal bir sistem yaratılarak gereksinimler tatmin edilebilir. Bu da ekonomik küreselleşmeye karşı, gelecekte kendi kendine yeten bir toplumun çekirdeğini yaratmak demektir. Böylece genel sosyal hareketlere katkı sağlayan bir çiftçi hareketi yaratılabilir. Bu da

doğrudan demokrasinin başlatıldığı kapitalist küreselleşmeye karşı bir hareket demektir. Burada ilk adım organik çiftlikler, ekolojik üreticiler ve organik tüketiciler arasında "Pan-Helenik" bir ağ yaratmak demektir. Bu ise ancak ekolojik üretim ve tüketim kolektiflerinin oluşturulmasıyla sağlanabilir. Ayrıca, bu sayede onların kendi aralarında uyumlu ve sürekli bir bağ da sağlanacaktır. Bunun daha da gelişmiş modeli işsizlerin de kapsandığı ve onların diğer üretim sektörleriyle bağlantılarının sağlandığı değişim sistemine dayalı yerel toplulukların oluşturulmasına kapı açacaktır.

* Bu makale, Yunanca olarak yayımlanan "Eftopia" (İyi Yer, İyi Yerelleşme) dergisinin 2002 yılı yayınından alınmıştır. Derginin editör grubu özgürlükçü konfederalist komünalizm, ekonomik ve doğrudan demokrasi için mücadele etmektedir. "Eftopia"nın yazışma adresi: P.O. BOX 72086, Ilioupoli 16310, Athens, Greece. E-posta: steki_pikrodafni@yahoo.gr

Yunancadan İngilizce'ye çeviren: James Sotros (www.anarkismo.net)'in editöryal kolektif üyesi

İngilizceden Türkçeye çeviren: Emet Değirmenci

<http://www.umich.edu/~kelseydb/Exhibits/Food/text/farm.html>

** Bir ürünün ekolojik olduğunu gösteren sertifikayı almak için üretilen ürünün organik koşullara göre üretildiğini belirten belgeyi alması oldukça pahalıdır. Buna sertifikasyon sistemi deniyor. Küçük organik çiftçilerin böylesi bir sertifikayı alması ise ekonomik açıdan çok zordur. (Ç.N.)

Çev: Emet Değirmenci